

LUND UNIVERSITY

Återvändaren

Lidgard, Hans Henrik

2010

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Lidgard, H. H. (2010). Återvändaren.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Återvändaren

Juridikstudier kring 60/70-talets Lund hade sina ljusa sidor, men arbetsmarknaden var osäker. Tingsplatserna hade börjat sina och många nyblivna juris kandidater oroades sig för framtiden. Särskilt retade sig studenterna på att dåvarande AMS-chefen Olsson på en studentafton i Lund försäkrade att framtiden behövde man inte bekymra sig för. ”Se bara på oss. Vad har det blivit av oss? Domare, advokater, generaldirektörer, ambassadörer och professorer hela bunten.” Hade han rätt - Olsson? Åhörarna – 40-talisterna – har nu prövat ”framtiden” och kan rapportera hur det gick och varför det blev det som det blev. Vilken roll spelar juristutbildningen och förändras den med tiden så att dagens framtid inte blir problematisk?

BB och snille

Juridicum på 1960-talet präglades av sjukhusmiljön där det låg insprängt på gamla lasarettområdet. Den vinkelformade byggnaden hade tidigare tjänat som barnbördsjukhus med långsmala korridorer och stora salar i två våningsplan med vind och en källare. På en minimal yta trängdes administration, seminarierum och ett litet bibliotek på bottenvåningen. Seniora professorer bedrev forskning i de gamla salarna på andra våningen och yngre forskare fick trängas under vindskuporna medan studenter var hänvisade till källarens Lagrum.

Professorerna bar hatt och föreföll över lag gamla och ärevärdiga. Fritjof Lejman, fakultetens ständige dekan, historikern Gerhard Hafström, Åke Lögdberg med sin personlighetsrätt, brödraparen **Strömqvist** och **Stjärnquist** - fast Nils var ingen riktig jurist - var en ytterst respektabel grupp. Kanske var det mindre en fråga om verklig ålder, utan mer dåtidens strävan att göra ett erfaret och respektingivande intryck. Undantagen fanns där dock i den alltid leende och vänliga professor Gunvor Wallin och den då unge Carl-Michael Roos och den alltid lika energiske precepten Ulf Cervin.

Mellan Roos, den framgångsrike unge forskaren, och Cervin, den uppskattade pedagogen, utkämpades en veritabel kamp om

professuren i civilrätt. När väl frågan ställdes på sin spets fick de pedagogiska meriterna vika trots studenternas ivriga protester. De unga professorerna Bramstång och Pålsson tillhörde avdelningen oppositionella – fast inte riktigt på den radikala skalan. ”Mischa” härskade med en brumbjörns smidighet och utstrålning över ”Proppen” – en inledande juridisk grundkurs, som både fungerade som en översikt över det som komma skulle och ett baspaket juridisk allmänbildning. I stormens öga befann sig prefekten Vogel.

Alla tvättäkta akademiker, som trots professorstitel mötte sina studenter i mer eller mindre inspirerande katederföreläsningar för att övertyga om det egna snillet. Fakulteten som helhet åtnjöt stor respekt även om det är tveksamt om de nådde fram till maktens boningar i huvudstaden.

Kejsardöme

Professor Pålsson hade med sina många doktorander dragit sig undan Juridicum och etablerat sig bakom de pansartunga dörrarna på Gamla Röntgen – 150 meter från Barnbördskliniken. Prefektens insyn över verksamheten, som snart fick epitetet ”Kejsardömet Pålsson”, minskade med varje steg som krävdes för att ta sig från huvudkvarteret till den avlägsna utposten.

Inga datorer och e-mail samlade in utbrytarna under den gemensamma fanan. Som arbetsredskap fungerade den gamla reseskrivmaskinen, som idag samlar damm i ett otillgängligt förråd och minner om de goda doktorandåren i kejsardömet.

Mitt eget rum hade tidigare varit sjuksköterskornas mottagningsrum och så mycket hade inte förändrats från den tiden då det verkligen var en röntgenavdelning. Korridoren utanför var bibliotek och långbordet samlade fotfolket i Kejsardömet till kaffe klockan 10 – då kejsaren själv inte var närvarande eftersom hans dagliga rutin var anpassad efter amerikanska förhållanden. Till eftermiddagens pingisdubbel var dock kejsaren och laget samlat i det bortre röntgenrummet, som förutom att vara motionsrum fungerade som upplagsplats för gamla SOU.

Pingisen var ett sammanhållande kitt. Pålsson själv hade en giftig backhand medan Melander excellerade i underhandsskruvar och överraskande smachar och gärna spelade om skuldförbindelser med doktoranderna Bogdan och Lidgard. Dåvarande docenten **Stutszki** höjde sig över det dagliga

motionerandet och fungerade som intellektuellt stöd för doktoranderna Rössjö, Pelin och **Hazidaki**. Då och då dök eleganten Lavin upp med sitt närmast proffsiga uppträdande vid pingisbordet.

Pingis, kakor till kaffet och punsch på fredagar finansierades av egen förlagsverksamhet i form av skrivningskompendier, som ännu inte upptäckts som finansieringskälla av den centrala förvaltningen. Kejsardömetts finanser var på det hela taget goda.

Katederföreläsningar i förskingring

Juridicum saknade inte bara en gemensam arbetsplats. Värre var bristen på föreläsningssal. Den gamla föreläsningssalen fungerade hjälpligt, men förlorades snart till den växande administrationen. Bortsett från ett mindre seminarierum på vindsvåningen saknade juristerna egna utrymmen för undervisning. Föreläsningar fick genomföras i lånade lokaler på grannfakulteter eller i de salar på universitetets andra våning, som numera tagits i beslag av den centrala administrationen. Upphöjd kateder och rader av hårda träbänkar framtvingade traditionella föreläsningar där läraren meddelade sin visdom till flitigt antecknande studenter.

Lärarna saknade pedagogisk utbildning och hjälpmedlet bestod av kriterier och griffeltavlor. För egen del vågade jag mig som en av de första på universitetet på overhead presentation. Apparat fick man själv medföra. Ett revolutionerande initiativ - av tveksamt pedagogiskt värde. Den första föreläsningen borde aldrig hållas, men det var bara att kasta sig ut från klippan. Med tiden skulle det bättra sig.

Forskning om europeiskt samarbete

Reseskrivmaskinen var sig själv nock och kunde inte kommunicera med omvärlden, inte "facebooka" eller "twittra" eller informationssöka. Tänk att vi klarade oss utan e-mail, fax och andra moderniteter. Maskinen kunde bara skriva och blev det fel så gällde "tippex" eller oftare omskrivning av hela manuskript. Inget "copy and paste" på den tiden och inga "back ups" på centrala servrar.

För min egen del handlade forskningen om Sveriges relationer till EEC och om det var så att den spirande konkurrensrätten med sina absoluta förbudsbestämmelser var något för svenska företag att ta hänsyn till. När Verner- och Davignon rapporterna

presenterades dämpades intresset för ett svenskt medlemskap – om det någonsin funnits - och Sverige landade i stället med ett enkelt frihandelsavtal. Kunde avtalets konkurrensregler ha någon praktisk betydelse för ett land vars Näringsfrihetsombudsman tillämpade en försiktig missbruksprincip för att beivra kartellsamverkan. Forskningen bedrevs bland böcker och tidskrifter i biblioteken och det var svårt att hålla sig ajour med nyheter från domstolar och myndigheter – inte minst från Bryssel och Luxemburg.

Doktorandstipendiet inbringade om jag minns rätt 4.500 kronor per månad och för en doktorand med familjeansvar krävdes biinkomster i form av notarietjänstgöring på den anrika advokatfirman Norlander i Helsingborg, som tidigt såg konkurrensrättens potential som specialiseringsområde och ”klientknipare”. Reseskrivmaskinen spottade ur sig artiklar, som så småningom ledde till den första sammanläggningsavhandlingen på juridiska fakulteten. Avhandlingsformen var delvis ett resultat av det myckna bisysslandet och ledde med tiden till en fruktsam advokatverksamhet. Även om sammaläggingsavhandling uppmuntrades inom universitetet var det tveksamt om den verkligen uppskattades på den juridiska fakulteten. Det var ju trots allt inte en ”riktig avhandling”.

Med ett avskrivet medlemskap och ett magert svenskt frihandelsavtal var det akademiska intresset för europatanken svagt. Den officiella svenska synen på frihandelsavtalet manifesterades efter kort tid i att regeringen införde kvantitativa importrestriktioner för fotbeklädnader. Exakta siffror angavs för import herr-, dam- och barnskor, stövlar och galoscher, tofflor i olika material, kängor och pjäxor. En ny svensk administrativ enhet inrättades, som skulle följa importens utveckling under det föregivna skälet att svensk neutralitet fordrade en svensk skoproduktion i Boråstrakten för att förse svenskar med skor i kristider. En ganska märklig inställning från ett frihandelsvänligt land, som just träffat ett frihandelsavtal med övriga Europa. Efter försiktiga påpekanden från Bryssel om att svenskarna redan hade tillräckligt med skor i sina garderober för att klara en lång belägring tvingades myndigheterna att återkalla hela projektet, som bara lämnade efter sig en ny svensk byråkrati, men nu utan uppgift.

Från forskarbana till advokatverksamhet

Detta tydliga tecken på att Frihandelsavtalet trots allt kanske hade en betydelse gjorde dock inga märkbara intryck på den

akademiska debatten. För en nybliven doktorand i mitten på 70-talet med en påver ekonomi lockade livet utanför de akademiska murarna. Locktonerna från Norlanders advokatbyrå blev för starka och åren av notarieverksamhet på deltid gjorde att inträdet i Advokatsamfundet kom snabbt.

Här erbjöds kontakt med skånsk industri och samhälle under nya former och samverkan med en grupp dynamiska jurister, som tillsammans utgjorde en slagkraftig skånsk gruppering vid foten av trapporna till Kärnan. Förutom nestorn Carl-Henrik Norlander ingick Göran Ramberg, Sven A. Olsson, Kjell Stenström, Ebbe Aagaard-Hallberg och Lena Ström i den ursprungliga gruppen.

Vad var det som gjorde just denna grupp till framgångsrika affärsjurister? Faktum är nog att de gemensamma dragen är svåra att peka ut och det är lättare att trycka på olikheterna hos dessa särpräglade individualister. Med stöd av den juridiska utbildningen hade de egentligen inte lärt sig något bestämt, men kunde ta reda på det som behövdes. Ett allmänt gott omdöme parat med en känsla för att det gäller att göra rätt hade säkert också betydelse. Nyfikenhet på nya förhållanden parat med en vettig framförhållning och ett strategiskt tänkande. Till dessa allmänna egenskaper fogade de var och en ett specialkunnande.

Här utvecklades "Helsingborgsmodellen" för svensk advokatverksamhet. Advokaterna bildade aktiebolag, som tillsammans bedrev advokatverksamhet i ett handelsbolag, som i sin tur anställde advokaterna. Lön utgick efter behov och eventuella överskott av den egna verksamheten efter att gemensamma kontorskostnader täckts landade i det egna advokataktiebolaget. Under en tid av Pomperipossabeskattning, där marginalskatten översteg 100%, var Helsingborgsmodellen en skattetekniskt elegant konstruktion, som idag verkar få en renesans till följd av ändrade regler för handelsbolags beskattning.

Somliga sålde årligen sina bolag och växlade därmed ner till den lägre kapitalbeskattningen, andra använde bolagen som spargris för framtida satsningar. För egen del köpte jag loss Svensk Jultidningdistribution AB från Bonnierkoncernen och bildade HH Lidgard Advokataktiebolag - det bolag, som med tiden skulle anta namnet Magle AB – inspirerat av seminarieuppgift fyra på Juridums andra termin.

Helsingborgsmodellen hade sina påtagliga fördelar, men drev också fram ett individualistiskt synsätt där var och en strävade efter egen vinstmaximering medan samverkan och lagkänsla kom i

bakgrunden. Dugliga men självcentrerade individer har en förmåga att dra åt olika håll och samarbetet ändrade form och skepnad. Norlander blev med tiden "Ramberg, Olsson & Stenström", som blev "Ramberg & Stenström" respektive "Olsson & Lidgard". "Olsson & Lidgard" medverkade i den första rejäla advokatfusionen i Sverige – "Advokatfirman Vinge", som var en sammanslagning av fyra byråer i Stockholm, Göteborg, Malmö och Helsingborg. Ramberg blev en grundbult vid den senare "Lindhalska" sammanslagningen och Stenström var en viktig del vid tillkomsten av G*.

Från advokatpraktik till läkemedelsjuridik

En jurist med EG-kunskaper fann relativt lätt sin utkomst med stöd av konkurrensrätten – inte minst i kombination med läkemedelsindustrins försök att värja sig mot parallellhandel och generisk konkurrens. Som ofta är fallet gled advokaten över till sina klienter. När Leo i Helsingborg och Ferrosan fusionerades blev det naturligt att den gemensamme advokaten övergick i ledningen för det nya företaget, som togs till börsen.

De juridiska arbetsuppgifterna förändrades och antog en mer strategisk karaktär. Leo var ett lokalt företag startat av en apotekare i början av 1900-talet när apotekens medicinblandningar successivt industrialiserades. Företaget hade utvecklats med inlicensierade produkter och enklare medel av typen ALBYL, TREO och LEATONIN. Leatonin var huvudsakligen en sherryblandning i brun medicinflaska, som ordinerades äldre vid tillfälliga depressioner och morgontrötthet. Inom företaget hade dock under efterkrigstiden den egna forskningen genererat nya preparat med mervärden och internationell genomslagskraft. Genombrottet kom dock med ett enkelt tuggummi buffrat med nikotin för rökavvänjning - NICORETTE. Produkten skulle lanseras på den globala marknaden via samarbetspartner, vilket var en strategisk utmaning för en internationellt inriktad jurist.

Sammanslagningen mellan Leo och Ferrosan var den första fusionen. Kort därefter blåste hatten av Refat och Gyllenhammar löste problemen genom att fusionera Leo med Pharmacia - ett arrangemang med sina påtagliga problem. På gödselhögen fanns för många tuppar och Gyllenhammars lösning låg än en gång i att slå samman verksamheter utan att ta fatt i grundproblemet – nu Uppsalas stolthet Pharmacia med stockholmska Kabi-Vitrum, som fångades in under den större Procordiahatten. En hatt som också

rymde som mat, tobak och hotell och annat från gamla Statsföretag. Det som skulle vara en lugn karriär i Helsingborg blev till en äventyrlig resa ut i 1980/90-talets Europa för att koordinera Procordias internationella satsningar. Nu gällde det att understödja NICORETTE på gemenskapsplanet och att samtidigt bevaka det europeiska motståndet mot svenskarnas speciella tradition att snusa under devisen ”Gärna EG – men inte utan min prilla”

Svenskt medlemskap

Sverige blev med tiden medlem i den europeiska gemenskapen. För första gången sågs bilar tutande med svenska flaggor på gatorna i Bryssel, som om matchen var vunnen. Sverige fick sitt säte utan att behöva ge upp sin uråldriga tradition att lägga fint granulerat, fuktigt munsnus mellan överläpp och gom. Den svenska offentlighetsprincipen fick nästan genomslag i processen och ombudsmän tog säte och stämma också i EU.

Procordia växte och försvann med Sören Gyll, som hellre ville träda i Gyllenhammars fotspår i Volvo. Kabi-Pharmacia slogs samman med PharmItalia och UpJohn och förvärvades till slut av Pfizer. Ursvenska Pharmacia förlorade sina rötter och utplånades successivt till följd av en serie strategiskt dåliga vägval av kortsiktigt tänkande politiker och företagsledare. Någon stans på vägen blev det en sammanslagning för mycket för juristen och en jurist för mycket för läkemedelsföretaget.

Återvändandet

Det var hög tid att bryta upp. Gyllene handslag banade väg och en del drog söderut för att leva ett bekvämt liv mellan bridgebord och golf andra lockades tillbaka till den karga nord där inkomsten blev mindre än den skatt som ett återvändande krävde.

Att återvända till fakulteten i slutet på århundradet var att uppleva ett Juridicum väsenskilt från den gamla tiden på Södra Lasarettområdet.

Lärare och studenter hade samlats mitt i centrala Lund i stadens stadigaste byggnad – det gamla upprustade televerket. En ny generation hade tagit över. Hattarna var borta, lärarna möttes till morgonkaffe i Gallerian och det ungdomliga och också kvinnliga inslagen påtagliga. På femte våningen härskade en IT-avdelning och tre våningar juridiskt bibliotek var störst i Norden. På andra

sidan gatan - i Tryckeriet - tre våningar föreläsningssalar, som numer kompletterats med Pufendorfsalen - hade sponsrats av Tetra Pak och familjen Rausing. Borta var pingisbord, punsch och cigarrökande.

Annorlunda, modernt, öppet och digitalt. De internationella inslagen, som tidigare hanterades av Kejsardömet, hade spridits som ringar på vatten. Under Göran Melanders ledning intar Raoul Wallenberg institutet idag en ledande position inom mänskliga rättigheter. Fakulteten har ett stort inslag av utländska studerande i form Erasmusutbyte och flera internationella mastersprogram. Kurser kan studeras över Internet och fakulteten presenterar sig för omvärlden genom populärföreläsningar på juridikens dag.

På forskningsfronten är det inte huvudsakligen seniorer som lägger pannor i djupa veck. Fakultetens stora kader doktorander säkrar återväxten för den juridiska forskningen och erbjuder lärarkapacitet för satelitutbildningar i bl.a. Malmö, Växjö och Kristianstad. Antalet nyblivna doktorer är mångfalt större än det var på reseskrivmaskinens tid och det stöd och den utbildning de får avsevärt mer omfattande.

Glädjen att växla om från det industriella landskapet till att med små medel ge sig ut med nyfikna studenter på upptäckaräventyr är stor och omvälvande. Katerföreläsningarna har ersatts av undervisning i små seminariegrupper med engagerade lärare. Utgångspunkten är mindre att det finns ett absolut svar, som läraren magistralt förmedlar - utan undervisningen syftar mer till att identifiera problem, som kan angripas från olika utgångspunkter och förutom kunskaper ge studenter verktyg och färdigheter. Utbildningen kommer på det sättet närmare verkligheten.

Antagningen till juristutbildningen är inte längre fri, utan styrs av gymnasiebetyg som bara släpper in de duktigaste. Från att ha varit ett typiskt manligt ämne är kvinnorna idag i klar majoritet. Idag finns inte längre de lärare på de första terminerna, som såg som sin uppgift att sålla agnar från vetet och avvisa icke lämpliga kandidater. Det är en ny fokus och seriositet i arbetet – ibland så mycket att det skapar stress och oro och inte ger utrymme för allt annat som hör studentlivet till.

Med lite perspektiv på tillvaron kan det konstateras att när en student väl vindlat sig igenom tre år av fasta grundkurser och kompletterat under den sista perioden med två år av specialisering på masternivå – i Sverige eller utomlands – kan Juridicum slussa ut unga individer, som är väl förberedda för yrkeslivet. Även om

tingstjänstgöringsmöjligheterna minskat och konkurrensen om dessa platser ökat ser situationen ljus ut. Det är inte längre bara den traditionella domstolskarriären som lockar, utan jurister finner sig fram i yrkeslivet inom helt nya områden.

Med en sådan förändring får jag nog hålla med den gamle AMS-chefen: Oroa er inte - det löser sig. Det går inte att planera eller säkra framtiden, utan den är resultat av händelser, som inte kan förutses. Öppenhet och flexibilitet är förmodligen en vinnande inställning. Även dagens unga studenter lär leta sig ut på arbetsmarknaden och finna meningsfulla uppgifter. Med tiden blir ni också domare, advokater, generaldirektörer, ambassadörer och professorer - hela bunten.